NOTAT

Deregulering banede vejen for mikrobryggerierne

Stor stigning i antal bryggerier efter dereguleringerne i 00'erne

18.11.2026

Markant stigning. Fra 2000 til 2010 steg antallet af danske bryggerier pr. indbygger med 731%. Det er langt mere end i lande med et ølforbrug som det danske.

Efter tre dereguleringer. Væksten tog fart lige efter, at dåseforbuddet blev ophævet i 2002, og ølafgiften og emballageafgiften blev lagt om i 2004.

Regler som adgangsbarriere. Forløbet peger på, at tekniske regler kan holde nye virksomheder ude af markedet, og at der kan følge vækst, når barrierene fjernes.

IRES

Jonas Herby
Tlf. 27282748

Deregulering banede vejen for mikrobryggerierne

Resumé

I løbet af 00'erne steg antallet af danske bryggerier fra 12 i 2000 til omkring 116 i 2010. Målt pr. indbygger svarer det til en vækst på 731%, hvilket var langt mere end i de øvrige europæiske lande (102%) og i lande med et ølforbrug som det danske (117%).

Væksten kom umiddelbart efter tre dereguleringer i perioden 2002 til 2004. I 2002 blev dåseforbuddet ophævet, og i 2004 blev ølafgiften omlagt fra skatteklasser til en simpel afgift på alkoholindholdet, mens emballageafgiften på øl og sodavand blev nedsat med 80%.

Forløbet peger på, hvordan regler om emballage, pant og afgifter kan fungere som adgangsbarrierer, der holder nye virksomheder ude af markedet, og hvordan fjernelsen af barriererne kan føre til vækststeventyr i de berørte brancher.

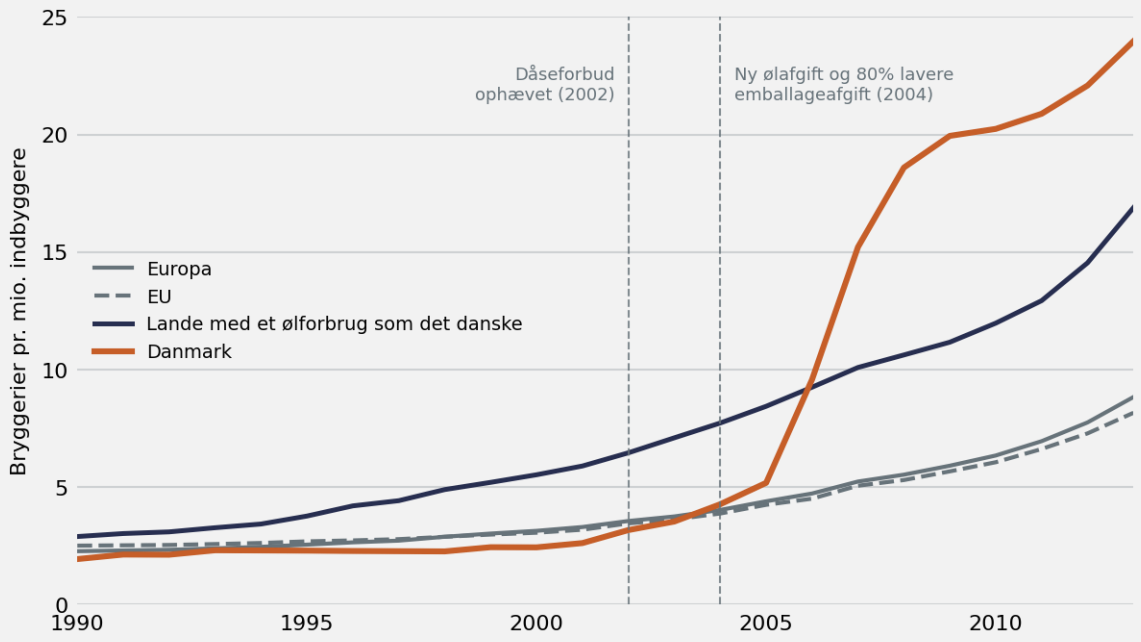
Fra 12 til 116 bryggerier på ti år

I 2000 var der 12 bryggerier i Danmark, og dansk øl var med ganske få undtagelser pilsner.[1] Ti år senere var antallet omkring 116. Målt pr. indbygger steg antallet af bryggerier i Danmark fra 2,4 bryggerier pr. mio. indbyggere i 2000 til 20,2 i 2010, svarende til en vækst på 731%.

Udviklingen i antallet af bryggerier i Danmark var markant sammenlignet med det øvrige Europa, jf. figur 1. I de øvrige europæiske lande voksede antallet i samme periode med 102% i gennemsnit, og i EU-landene med 98%. I de seks lande, der i 2003 havde et ølforbrug pr. indbygger der var sammenligneligt med det danske (Belgien, Finland, Kroatien, Slovakiet, Storbritannien og Østrig), voksede antallet af bryggerier med 117%.

[1] Bryggeriforeningen: Antallet af danske bryggerier, https://bryggeriforeningen.dk/tal/oel/antaldanskebryggerier/, samt "100 nye danske bryggerier på ti år", https://bryggeriforeningen.dk/100nyedkbryggerier/. Opgørelsen omfatter bryggerier med CVR-registrering, fødevaregodkendelse og kommercielt tilgængeligt øl.

Figur 1 Antallet af bryggerier i Danmark voksede markant hurtigere end i andre lande efter dereguleringen

Kilde: Materna m.fl. (2022) og egne beregninger.
Note: Bryggerier pr. mio. indbyggere. Europa er gennemsnittet for de øvrige 43 europæiske lande i databasen, og EU er gennemsnittet for de øvrige 26 EU-lande i databasen. Lande med et ølforbrug som det danske er defineret som lande, der i 2003 havde et ølforbrug pr. indbygger inden for ±15% af det danske (Belgien, Finland, Kroatien, Slovakiet, Storbritannien og Østrig), jf. The Brewers of Europe (2010). Alle gennemsnit er vægtet med befolkningen i 2010.[2] Lodrette linjer markerer dereguleringerne i 2002 og 2004. Tallene fra databasen er verificeret mod Bryggeriforeningens uafhængige optælling, jf. fodnote 1. Færøerne var i Materna m.fl. (2022) kodet som en dansk region og er skilt ud som selvstændigt land. Portugals regioner var kodet som polske og er henført til Portugal. Databasen bygger på brugerregistreringer på RateBeer, hvor dækningen varierer mellem landene, og kun de danske tal er verificeret mod en national optælling.

Figur 1 viser, at stigningen især skete fra 2005 og frem. Frem til 2001 lå antallet næsten stille på godt 2 bryggerier pr. mio. indbyggere. Fra 2001 til 2005 blev det omtrent fordoblet, fra 2,6 til 5,2, men Danmark lå fortsat markant under lande med et ølforbrug som det danske. Men fra 2005 til 2009 blev antallet af danske bryggerier pr. indbygger næsten firedoblet, og fra 2006 var antallet af bryggerier pr. indbygger højere i Danmark end i andre øl-nationer.

Tre dereguleringer på tre år

Flere faktorer kan have bidraget til udviklingen, men de tre dereguleringer i 2002-2004, som er vist i tabel 1, kan have haft afgørende betydning.

[2] Gennemsnittene er vægtet med landenes befolkning i 2010, jf. World Bank: Population, total (SP.POP.TOTL), https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL. For hvert land er tallet et gennemsnit over landets regioner (NUTS 2), vægtet med regionernes befolkning i 2010, jf. Eurostat: Population on 1 January by age, sex and NUTS 2 region (demo_r_d2jan), https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_r_d2jan/default/table. For Hviderusland, Bosnien-Hercegovina, Serbien og Ukraine findes ingen regionale befolkningstal, og her er tallet et simpelt gennemsnit af regionerne.

Tabel 1 Tre dereguleringer af det danske ølmarked, 2002-2004

Ændring	Virkning fra	Hjemmel
Dåseforbuddet ophævet – frit emballagevalg	Januar 2002 (dåser i handlen fra september 2002)	Ophævelse af emballagebekendtgørelsen, BEK nr. 14 af 14. januar 2002; pant og indsamling: BEK nr. 1116 af 21. december 2001 og BEK nr. 713 af 24. august 2002
Ølafgiften omlagt fra skatteklasser til afgift pr. liter alkohol	1. oktober 2004	Lov nr. 1217 af 27. december 2003
Emballageafgiften på øl og sodavand nedsat med 80%	1. februar 2004	Lov nr. 1217 af 27. december 2003

Kilder: BEK nr. 14 af 14. januar 2002 (https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2002/14), BEK nr. 1116 af 21. december 2001 (https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2001/1116), BEK nr. 713 af 24. august 2002 (https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2002/713) og lov nr. 1217 af 27. december 2003 (https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2003/1217).

Dåseforbuddet ophævet – frit emballagevalg

Frem til 2002 måtte øl i praksis kun sælges i godkendte, genpåfyldelige standardflasker, og dåser havde været forbudt siden starten af 1980'erne.[3] Retursystemet var bygget op omkring de store bryggeriers standardflasker. Små bryggerier havde begrænset mulighed for at skille sig ud og måtte klistre papiretiketter på flasker, som konkurrenterne genbrugte. Da dåseforbuddet blev ophævet i januar 2002, faldt kravet om standardflasker i praksis bort. Bryggerierne kunne nu selv vælge deres emballage og dermed selv bestemme, hvordan deres øl fremstod i butikken.

Ølafgiften omlagt fra skatteklasser til afgift pr. liter alkohol

Indtil 2004 blev øl beskattet i fem skatteklasser. Klassen afhang ikke af øllets alkoholprocent, men af mængden af malt og sukker før gæringen – groft sagt af, hvor kraftigt øllet var brygget. Afgiften steg i trin fra klasse til klasse, og netop de kraftigere specialøl, der var mikrobryggeriernes niche, endte i de dyre klasser. I 2001 var afgiften på en 33 cl flaske ca. 89 øre i skatteklasse 1 (almindelig pilsner), ca. 168 øre i klasse 4 og ca. 205 øre i klasse 5, op mod 2,3 gange så meget som for pilsneren. Med 30 flasker i en kasse svarede afgiftsforskellen mellem billigste og dyreste klasse til ca. 44 kr. pr. kasse inkl. moms.[4] Med lov nr. 1217 af 27. december 2003 blev klasserne erstattet af en simpel afgift pr. liter alkohol, så afgiften fulgte alkoholindholdet frem for skatteklassen, og ifølge lovforslaget blev

[3] Forbuddet fulgte af BEK nr. 397 af 2. juli 1981, der fra 1. januar 1982 krævede returemballage og kun gav mulighed for dispensation til emballage, der ikke var af metal, https://www.retsinformation.dk/eli/lta/1981/397. Det blev ophævet ved BEK nr. 14 af 14. januar 2002 med virkning fra den 23. januar 2002, https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2002/14. Pant og indsamling af engangsemballage blev reguleret ved BEK nr. 1116 af 21. december 2001 (i kraft 15. januar 2002), https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2001/1116. Dåserne kom i handlen i september 2002, da pantsystemet for engangsemballage var på plads, jf. bekendtgørelse nr. 713 af 24. august 2002 (i kraft 4. september 2002), https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2002/713

[4] Beregnet som forskellen mellem de momspligtige værdier for punktbeskattet og ikke-punktbeskattet drikkeøl (33 cl flasker, returemballage) pr. 1. januar 2001, jf. SKM2001.651.TSS, Told- og Skattestyrelsen, 21. december 2001, https://info.skat.dk/data.aspx?oid=143062. Klasse 1-afgiften svarer til ca. 269 kr. pr. hl.

fastsættelsen af afgiften mere gennemskuelig, hvilket ville give "en løbende administrativ lettelse" for virksomhederne.[5] Omlægningen trådte i kraft 1. oktober 2004.[6]

Emballageafgiften på øl og sodavand nedsat med 80%

Samme lov nedsatte afgiften på emballage til øl og sodavand med 80% fra 1. februar 2004. Afgiften blev betalt én gang for hver ny flaske eller dåse. En returflaske kunne genpåfyldes mange gange og fordelte dermed afgiften over mange salg. En engangsflaske eller dåse blev derimod kun brugt én gang. Hvert salg krævede en ny emballage og dermed en ny afgift. Nedsættelsen kom derfor især engangsemballagen til gavn, herunder de engangsemballager, som danske bryggerier havde fået lov til at anvende i 2002.

Konsekvenser for mikrobryggeriet

Tabel 2 giver et overblik over, hvad det krævede for et dansk mikrobryggeri at sælge sin øl i egen flaske i 2000, 2003 og 2005. Forskellene mellem de tre år viser, at barrieren blev fjernet i to trin. Egen flaske blev et spørgsmål om registrering frem for myndighedens tilladelse i 2002 og blev billigere i 2004.

[5] Lov nr. 1217 af 27. december 2003 om ændring af lov om afgift af øl, vin og frugtvin m.m. samt emballageafgiftsloven (Konkurrenceforbedring for visse grænsehandelsvarer), fremsat som L 86 (2003/04). https://www.retsinformation.dk/eli/ft/200312L00086. Citatet om den administrative lettelse står i lovforslagets almindelige bemærkninger under "Administrative konsekvenser for erhvervslivet".

[6] Fra 9. januar 2005 blev ølafgiften desuden sat ned fra 58,40 til 50,90 kr. pr. liter ren alkohol, jf. lovforslag nr. L 125 (2004/05), § 3, nr. 1, og § 6, stk. 5, https://folketingstidende.dk/samling/20041/lovforslag/L125/20041_L125_som_fremsat.pdf.

Tabel 2 Egen flaske gik fra myndighedens skøn til registrering (krav til et dansk mikrobryggeri, der vil sælge øl i egen flaske, 2000, 2003 og 2005)

	2000	**2003**	**2005**
Egen flaske	Kun med godkendelse fra Miljøstyrelsen	Ja, som engangsemballage	Ja, som engangsemballage
Hvad skal bryggeriet gøre?	Søge Miljøstyrelsen og dokumentere et retursystem. Styrelsen skal lægge vægt på, om der findes en anvendelig godkendt emballage. Ingen frist for afgørelsen.	Tilmelde flasken til Dansk Retursystem med 10 eksemplarer og 2.000 kr. i gebyr. Salg tidligst efter 4 uger.	Som i 2003
Importør af udenlandsk øl	Egen emballage uden godkendelse mod eget pantsystem og underretning af Miljøstyrelsen	Samme regler som danske bryggerier	Samme regler som danske bryggerier
Indsamling og genpåfyldning	Egen flaske kræver et retursystem, hvor flaskerne indsamles og genpåfyldes	Dansk Retursystem indsamler engangsemballagen	Dansk Retursystem indsamler engangsemballagen
Dåser	Forbudt for alle	Tilladt	Tilladt
Emballageafgift pr. ny flaske	50 øre	50 øre	10 øre
Indsamlingsgebyr pr. engangsflaske	Ingen (ordningen fandtes ikke)	For et lille bryggeri op til tre gange Carlsbergs gebyr pr. dåse	Fastsat årligt af Dansk Retursystem

Note: Emballageafgiften gælder pr. ny flaske på 10-40 cl. Genbrugte returflasker udløser den ikke igen. Indsamlingsgebyret i 2003 er gengivet efter kritikken i Information i oktober 2002. Gebyrsatserne for 2005 er ikke opgjort.
Kilder: BEK nr. 124 af 27. februar 1989 (https://www.retsinformation.dk/eli/lta/1989/124), BEK nr. 14 af 14. januar 2002 (https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2002/14), BEK nr. 713 af 24. august 2002 (https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2002/713) og lov nr. 1217 af 27. december 2003 (https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2003/1217).

2000: Egen flaske krævede myndighedens tilladelse

Indtil januar 2002 måtte danske producenter kun sælge øl i returemballage, som Miljøstyrelsen havde godkendt. Ville et bryggeri bruge sin egen flaske, skulle det søge styrelsen om godkendelse og dokumentere et retursystem, hvor en væsentlig del af flaskerne kom tilbage til genpåfyldning. Styrelsen skulle i sin vurdering lægge vægt på, om der allerede fandtes en anvendelig godkendt emballage, og bekendtgørelsen fastsatte ingen frist for afgørelsen.[7] Adgangen beroede altså på myndighedens skøn, og eksistensen af standardflasken kunne i sig selv tale imod en godkendelse. Det skete fx i 1999, hvor Miljøstyrelsen gav Bryggeriet Vestfyen afslag på at bruge en buttet 33 cl flaske som returflaske, først og fremmest fordi der allerede fandtes en 33 cl standardflaske.[8]

[7] BEK nr. 124 af 27. februar 1989 om emballage til øl og læskedrikke, § 1, stk. 2, og § 2, https://www.retsinformation.dk/eli/lta/1989/124. Bekendtgørelsen gjaldt med ændringer (BEK nr. 540 af 9. juli 1991 og BEK nr. 300 af 30. april 1997) frem til den 23. januar 2002, jf. BEK nr. 14 af 14. januar 2002, https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2002/14

[8] Kristeligt Dagblad/Ritzau: "Bryggerier utilfredse med den nye plastic-ølflaske", 28. juli 1999, https://www.kristeligt-dagblad.dk/kirke-tro/bryggerier-utilfredse-med-den-nye-plastic-%C3%B8lflaske. Underdirektør Helge Andreasen, Miljøstyrelsen, oplyste til Ritzau, at afslaget "først og fremmest" skyldtes, at der allerede fandtes en 33 cl glasflaske til øl.

Ansøgningskravet kan have fungeret som en barriere for, at nystartede mikrobryggerier kunne markedsføre egne emballager.

Hertil kommer en mulig bureaukratisk barriere i praksis. Reglerne krævede ikke, at det enkelte bryggeri selv indsamlede og genpåfyldte flaskerne, men i praksis tog leverandørerne de tomme flasker og kasser med retur fra butikkerne, når de leverede nye varer.[9] Det passede til store bryggerier med egen distribution, men kan have været en bureaukratisk barriere for små bryggerier.

2003: Egen flaske var lovlig, men dyr

Da bekendtgørelsen blev ophævet i januar 2002, blev egen flaske et spørgsmål om registrering hos Dansk Retursystem frem for tilladelse. Bryggeriet skulle tilmelde flasken med 10 eksemplarer og et gebyr på 2.000 kr., og salget kunne tidligst begynde fire uger efter tilmeldingen.[10] Til gengæld overtog Dansk Retursystem indsamlingen af engangsemballagen, så bryggeriet ikke selv skulle håndtere de tomme flasker.[11] Den økonomiske barriere bestod dog. Hver ny engangsflaske kostede 50 øre i emballageafgift,[12] og et lille bryggeri kunne betale op til tre gange så meget i indsamlingsgebyr pr. flaske, som Carlsberg betalte pr. dåse.[13] Konkurrencerådets formand, Svend Hylleberg, kaldte i 2002 konstruktionen af Dansk Retursystem for "en handelshindring og et brud på EU-retten".[14]

2005: Egen flaske var lovlig og billigere

Fra februar 2004 kostede en ny flaske 10 øre i emballageafgift i stedet for 50 øre.[15] Kravene til registrering hos Dansk Retursystem var de samme som i 2003, men for et bryggeri, der brugte en ny flaske til hvert salg, var nedsættelsen mærkbar.

---

[9] Konkurrencestyrelsen: Carlsbergs overtagelse af Coca-Cola Tapperierne, 30. maj 2001, s. 29-31: "I praksis fungerer systemet således, at leverandørerne forsyner markedet med flasker og kasser. Returemballage tages med tilbage fra forretningerne, samtidig med at der bringes nye forsyninger." https://www.kfst.dk/media/13838/20010530-afgoerelse-carlsbergs-overtagelse-af-cocacola-tapperierne.pdf

[10] BEK nr. 713 af 24. august 2002 om pant og indsamling mv. af emballager til øl og visse læskedrikke, §§ 6 og 8 (tilmelding og 10 eksemplarer), § 9, stk. 3 (fire uger) og § 18 (gebyr på 2.000 kr.), https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2002/713

[11] BEK nr. 713 af 24. august 2002, §§ 10, 12 og 23. Producenten betaler pant og indsamlingsgebyr pr. engangsemballage til Dansk Retursystem, som indsamler emballagen hos butikkerne og tilbagebetaler panten, https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2002/713

[12] Satsen fremgår af Kristeligt Dagblad/Ritzau: "Bryggerier utilfredse med den nye plastic-ølflaske", 28. juli 1999, https://www.kristeligt-dagblad.dk/kirke-tro/bryggerier-utilfredse-med-den-nye-plastic-%C3%B8lflaske ("både engangs- og ny genbrugsflasker er pålagt en flaskeafgift på 50 øre"). Satsen blev nedsat til 0,10 kr. for emballager på 10-40 cl ved lov nr. 1217 af 27. december 2003, § 2, https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2003/1217

[13] Information: "Minister giver Carlsberg monopol", 16. oktober 2002: "er man et lille bryggeri uden mulighed for dåseproduktion, skal man betale tre gange så meget i indsamlingsafgift for en engangsflaske, som Carlsberg betaler for en dåse", https://www.information.dk/2002/10/minister-giver-carlsberg-monopol

[14] ErhvervsBladet (Berlingske-arkivet): "Råd anklager ølgigant", 31. juli 2002, https://www.berlingske.dk/arkiv/raad-anklager-oelgigant. Kritikken gjaldt konstruktionen af Dansk Retursystem efter ophævelsen af dåseforbuddet.

[15] Lov nr. 1217 af 27. december 2003, § 2 og § 3, stk. 3 (virkning fra 1. februar 2004), https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2003/1217

Perspektiv

Casen er et eksempel på, hvordan regulering kan holde en branche tilbage, selv om det aldrig var formålet. Reglerne bag barriererne havde formål, der var politisk bredt accepterede. Kravet om godkendt returemballage skulle sikre, at flest mulige flasker blev genbrugt,[16] og emballageafgiften skulle nedbringe affaldsmængderne og give et incitament til at bruge mindre emballage.[17] Ingen af reglerne var rettet mod små bryggerier. Alligevel tyder udviklingen på, at kombinationen af et godkendelseskrav, et retursystem indrettet efter store bryggerier med egen distribution og en afgift på hver ny flaske betød, at det var vanskeligt for nye mikrobryggerier at komme på markedet med egne produkter i egen emballage.

Heller ikke ændringerne i 2002-2004 havde flere danske bryggerier som formål. Dåseforbuddet faldt efter pres fra EU-Kommissionen,[18] og afgiftsnedsættelserne skulle først og fremmest dæmpe grænsehandlen.[19] Gevinsten for de små bryggerier var en sideeffekt.

Barrierer af denne slags bliver sjældent opdaget, når konsekvenserne af regulering vurderes, fordi de gemmer sig bag et legitimt formål og en teknisk udformning. Hverken bekendtgørelserne fra 1981 og 1989 eller bemærkningerne til den lov, de var udstedt efter, indeholder overvejelser om, hvad kravene ville betyde for små eller nye producenter. Loven fra 1978 krævede ellers, at der ved nye regler skulle lægges vægt på de økonomiske konsekvenser for samfundet og "de berørte virksomheder", men lovforslaget vurderede blot, at den ekstra administration for erhvervslivet "vil være af begrænset omfang". Når hensynet til konkurrence blev nævnt, handlede det om danske varers konkurrenceevne over for importerede varer. Lovforslaget lagde desuden op til, at ministeren ikke skulle fastsætte regler om pant, hvor branchen selv havde "rimelige og velfungerende pantordninger".[20]

Efterspørgslen efter specialøl var sandsynligvis til stede flere år før væksten i antallet af bryggerier, men udbuddet fulgte først med, da reglerne blev ændret.

Casen illustrerer et kendt fænomen. Allerede i 1936 beskrev sociologen Robert K. Merton, hvordan målrettede handlinger får konsekvenser, som ingen havde forudset, bl.a. fordi

---

[16] Miljøstyrelsen: Economic Instruments in Environmental Protection in Denmark (2000), afsnit 8.1.2: "The purpose of the system is to maximise the reuse of beverage containers", https://www2.mst.dk/udgiv/publications/2000/87-7909-568-2/html/kap08_eng.htm

[17] Den Juridiske Vejledning, afsnit E.A.7.1.1, Formål: Afgiften skal "medvirke til at nedbringe affaldsmængderne og skabe incitament til at bruge mindre emballage", https://www.tax.dk/jv/ea/E_A_7_1_1.htm

[18] EU-Kommissionen havde indklaget Danmark ved EF-Domstolen for brud på emballagedirektivet, jf. Kristeligt Dagblad/Ritzau: "Dåser i butikkerne til sommer", 15. januar 2002, https://www.kristeligt-dagblad.dk/kirke-tro/d%C3%A5ser-i-butikkerne-til-sommer.

[19] Skatteministeriet: "Markant nedsættelse af emballageafgift på øl og mineralvand", pressemeddelelse 17. juni 2003, https://skm.dk/aktuelt/presse-nyheder/pressemeddelelsesarkiv/markant-nedsaettelse-af-emballageafgift-paa-oel-og-mineralvand. Loven bar titlen "Konkurrenceforbedring for visse grænsehandelsvarer".

[20] BEK nr. 397 af 2. juli 1981, https://www.retsinformation.dk/eli/lta/1981/397, og BEK nr. 124 af 27. februar 1989, https://www.retsinformation.dk/eli/lta/1989/124. Begge er udstedt efter lov nr. 297 af 8. juni 1978 om genanvendelse af papir og drikkevareemballager samt begrænsning af affald (L 156, 1977-78), se lovforslaget med bemærkninger i Folketingstidende 1977-78, Tillæg A, sp. 3343 ff., særligt § 2, stk. 2, og bemærkningerne sp. 3349, 3362, 3364 og 3368, https://www.folketingstidende.dk/samling/19771/lovforslag/L156/index.htm. Betænkningen og folketingsdebatterne er ikke gennemgået.

beslutningstagerne mangler viden eller overser virkninger uden for deres eget fokus.[21] Også i ølbranchen er sammenhængen mellem regler og antallet af bryggerier undersøgt. En amerikansk undersøgelse finder, at regler om bryggeriers salg på stedet og om egen distribution hænger statistisk sammen med antallet af mikrobryggerier og bryghuse.[22]

Erfaringen peger i to retninger. Når nye regler indføres, bør man være ekstra påpasselig, fordi de kan få konsekvenser, der ligger uden for det, lovgiver har været opmærksom på. Og når eksisterende regler vurderes, bør man regne med, at gevinsterne ved at fjerne dem kan være større end forventet. Ophævelsen af kravet om returemballage og nedsættelsen af emballageafgiften havde ikke flere bryggerier som formål, men blev fulgt af omkring 100 nye bryggerier frem mod 2010. Gevinsterne ved deregulering bliver let overset, fordi de opstår hos virksomheder, der endnu ikke findes.

Referencer

De Zwart, Frank. 2015. "Unintended but Not Unanticipated Consequences". *Theory and Society* 44 (3): 283–97. https://doi.org/10.1007/s11186-015-9247-6.

Malone, Trey, og Jayson L. Lusk. 2016. "Brewing up Entrepreneurship: Government Intervention in Beer". *Journal of Entrepreneurship and Public Policy* 5 (3): 325–42. https://doi.org/10.1108/JEPP-02-2016-0004.

Materna, Kryštof, Veronika Bernhäuserová, Jiří Hasman, og David Hána. 2022. "How microbreweries flooded Europe: mapping a new phenomenon in the beer industry". *Journal of Maps* 18 (1): 18–25. https://doi.org/10.1080/17445647.2021.2012536.

Merton, Robert K. 1936. "The Unanticipated Consequences of Purposive Social Action". *American Sociological Review* 1 (6): 894. https://doi.org/10.2307/2084615.

Simon, Herbert A. 1955. "A Behavioral Model of Rational Choice". *The Quarterly Journal of Economics* 69 (1): 99. https://doi.org/10.2307/1884852.

The Brewers of Europe. 2010. *Beer statistics 2010 edition*. https://brewup.eu/document/download/24.

[21] Se Merton (1936) om uforudsete konsekvenser af målrettet handling. Se også Simon (1955) om begrænset rationalitet og De Zwart (2015) om sondringen mellem utilsigtede og uforudsete konsekvenser.
[22] Malone og Lusk (2016).